

ምሥጋና፣ንሓደ በዓል ወዕለት፡ቋንቋ ትግርኛ

እውም ሥጋና ንዝግብኦ ንምሃብ፡ሓደ ካብቶም ሕላገት ክብርታትና ባህልናን ኢዩ። ነዚ እዩ እውን "ንዝገበረልካ ወይ ግበረሉ ወይ ንገረሉ!"።ዚበልዎ ኣበዋት፡፤እምበኣር ንሎሚ ምሥጋናይ፡ንክቡር ሓው ሰሎሞን ንብረኽርስቶስ፤ንስለ ዕቲብ መጽናዕትን ኣበርኽቶን፡ኣብ መዳይ ቋንቋ ትግርኛ ወሳንን ቐላስን ግደን ወጅን ብምጅኑ ተጎሲዩ ፍጹም ዘይሕለፍ ሰፍ ዘይብል ዕማም ተጠቀምቲ እዩ።

ደሃይን ሃለዋትን፡ክቡር ሓው ሰሎሞን ንብረኽርስቶስ፡ኣብ ምሕታት ሰለዘለኹ፡ኣብ ምዕራፍ ብዝበጽሖ፡ገለ ክብል ኢዩ።ንሎሚ ግን ኣብታ ክቡር ሓውናን ኣያናን፡ኣቶ ሓጎስ ፍሰሃ ካሕሳይ፡ኣብ ወርሒ ሚያዝያ ኣብ ዓውደ ማሕበራዊ መራኽቢታትና፡ኣብ ኣንበብትን ግዱሳትን፡ዚለጠፎ ጽሑፍ ዘድሃበ ክገብር ህርድግ ክብል ኢዩ።

እዛ መጽሓፍ እዚኣ ቐድሚ ብርክት ዚበሉ ዓመታት፡ኣብ ከተማ ኣሥመራ፡ ማእከል ፓሻኒ ዝርከቡ፡ቤተ መጽሓፍትን ንባብን፡ተሰላፊ ኣንባቢ (ወይ ድማ ዓሚል) ክለኹ፡ ኣንቢቢያ ምንባሪይ ትዝ እብለኒ ኢዩ።እንተኹነ ድሕሪ ኣሰታት 20 ዓመት፡ካብ ኢድ ሓጎስ ፍሰሃ ተረኺቡ ሰ፡እንሆጅ ብፎቶ ኮፒ ማሺን ኣራቢሑ፡ብናጻ ሕያብ ብምሃቡ መለሰ ረኺቢያ ኣለኹ ኢዩ።እምብዛ ድማ ኤመሥግን።

ንሎሚ ናብታ ጽሕፍቲ ሓጎስ ፍሰሃ ክብለኹም፡እሞ ኣብ ካልኣይ ክፋሉ ድማ ርእይቶይ፡ኣሳባተይን ሰምዒታተይ ናባኹም ክብል እዩ።

"8 ሚያዝያ 2018 ዓ.ም.ፈ.

ዝኽሪ ስነ ጽሑፍ ትግርይና

ሓው ሰለሞን ንብረኽርስቶስ ግንቦት 1985 ዓ.ም.ኣብ ዘሕተምዎ "ሓረጋት ትግርይና"፡ብ ዘርእሱታ መጽሓፍም ፣ታሪኽ ስነ ጽሑፍ ትግርይና ካብ መበል 13 ክ/ ዘ ድሕሪ ል/ ክ. ከምዘጅምርን ኣብ ታሪኽ ሕዝብን ያታ ኣበውን ተመርኩሰካ፡ኣብ ሓሙሽተ ምዕራፍት ክኸፈል ከም ዝኸእልን ይሕብሩ።

1 ይ ዘመን ቋንቋ ትግርይና ፣
እንካብ 1397 ዓ.ም.---1872 ዓ.ም.

ትግርይና ምስ ኣምሓርይና ሓቢሩ ብፊደላት ግእዝ ኣብ ብራናታት እንዳባ መጣፅ ን (ጎሎመኸዳ ን ሸመዛናን) ኣብ ብራናታት ኣባ ይስሓቕ መነኩስን ዝተጽሓፉሉ እዋን (ካብ 1397-1443 ዓ.ም.)።

ብትውፊት ስርዓታት እንዳባ ፣(ኣድከመ ምልጋእ፣ሎጎጭዋ ወዘተርፈ.) እተጽሓፈሉ እዋን። ትርጉም ወንጌል ዩሃንስ ብኣቡነ ሳሙኤል።

ዘኢዮርሳሌም ን ብደብተራ ማቴዎስ ዘዓድዋን እተጽሓፈሉ እዋን (1792-1872ዓ.ም.)።

ቤት ማሕተም ካቶሊካውያንን ስዊድናውያንን ኣብ ምጽዋፅ (ባጽዕ) ዝተተኸለሉ እዋን (1863 -1885 ዓ.ም.)።

ቀዳመይቲ መጽሓፈ ሰዋሰው ትግርይና ብጀርመናዊ ፕራቶሪያስ፣ከምኡውን መጽሓፈ ጸሎት ወ ፊደል ዝተጽሓፈሉ እዋን (1873 ዓ.ም.)።

መልቀስ ደጊያት ሰባጋድስ፣ ራእሲ ሰብሓት፣ ሓጺይ ዮሃንስ፣ደጊያት ዳንግሸ ን ውግእ ዓዲ ቐለት ን እተጽሓፈሉ እዋን። (1852 ዓ.ም.)

2ይ ዘመን፣ዘመነ ፍስሓጊዮርጊስ ዘ-የሓን ዘመነ ድኻምነትን።ብሓፈሻ ዘመነ ጣልያን።

እንካብ 1878ዓ.ም. --1934 ዓ.ም

ደብተራ ፍስሓጊዮርጊስ ፣ሎብላሕታ ዘርእስታ ፈላሚት ልበ ወለድ ትግርይና (1888 ዓ.ም.)ታሪኽ ኢትዮጵያ (1889ዓ.ም)" ታሪኽ ኣግባጽ (1890ዓ.ም.) ዝጸሓፉሉ እዋን።

ዶ/ር ኣባ ገረየሱስ ሃይሉ "ሓደ ዛንታ" ዝጸሓፉሉ እዋን ።(1937 ዓ.ም.)።

ብዙሓት መንፈሳውን ዓለማውን መጻሕፍትን መጽሔታትን ዝተሓትመሉ እዋን። (ኩትዲያኖ ኤሪትሬያን ተሓደሰት ኢትዮጵያን ዝብሃሉ ጋዜጣታት)።

3ይ ዘመን ፣ዘመነ እንግሊዝ

እንካብ 1934 ዓ.ም.--1945ዓ.ም.

ስነ ጽሑፍ ትግርይና ካብቲ ብዘበን ጣልያን፣ዝነበሮ ቅሩብ ንቐድሚት ዝሰጎመሉን፣ኣቶ ወልደኣብ ወ/ ማሪያም ዘዳልውዋ ናይ ኤርትራ ሰሙናዊ ጋዜጣ ክትሕተም ዝጀመረትሉ እዋን።

ዘመን፣ ጎብረት፣ አንድነት፣ሐይቲ ኤርትራ ፣ አንድነትን ምዕብልና፣ሐይቲን ሕይወትን፣ ፍኖተ-ብርሃንን ሐዳስ ኤርትራ ንዝበላ ጋዜጣታት ዝጠጥዓሉ እዋን (1937 ዓ.ም.-1945 ዓ.ም.)።

ብሓፈሻ፣ ዘመን እንግሊዝ ቡባዓይነቶም ጽሑፋት ሃይማኖት፣ሕክምና፣ሳይንስ፣ ትምህርትን ባህልን ዝተሓተሙሉ እዋን ኔሩ ክብሃል ይከኣል።

4ይ ዘመን፣ዘመን ዓደይ ዓድኻ

እንኳብ 1945 ዓ.ም.--1955 ዓ.ም.

ሓደስቲ ጽሑፋትን መጽሔታትን ምስ ዓብይ መዝገበ ቃላት ትግርይና ከምኡውን ኣገደስቲ መጻሕፍቲ መጽናዕቲ ዝተሓትመሉ እዋንዩ ኔሩ እኳ እንተተብሃለ ፣ ምስ ቋንቋ ኣምሓርይና ብዝነበረ ንሕንሕ ፣ፖለቲካዊ ተጽዕኖ ከምዝነበሮ ክጥቀስ ይከኣል።

ብሓፈሻ ብዘመን ዓደይ ዓድኻ ዝነበረ ስነ ጽሑፍ ትግርይና ካብ ዘመን እንግሊዝ ብመጠኑ ዝማዕበለዩ ኔሩ።

ይስሓቕ ተ/መድህን፣ሙሳ ኣሮን፣ተኽላይ ዘወልዲ፣ትካቦ ኣረስዕ፣በዩነ ሃይለ፣ይስሓቕ ዮሴፍ፣ተሰፋዝጊ ገረዝግሄር፣በርሀ ኣርኣይ፣ ጆ/ራ ገረዮሱስ ኣባይን ካልኣት ንጡፋት መሓዙቶምን ዝደረሰዎምን ዝተርጎምዎምን መጻሕፍቲ ልዑል ስነ ጽሑፍ-ዊ ኣበርክቶ ዝገበርሉ እዋን ዩ ኔሩ።

5ይ ዘመን፣ ዘመነ ተጋድሎ ስነ ጽሑፍ፣ እንኳብ 1955 ዓ.ም.--1967 ዓ.ም.

ኣብዚ ዘመን እዚ ብቐጽሪ ካብ 50 ንላዕሊ ዝኾኑ ልቦ ወለድ መጻሕፍትን ብዓይነቶም እውን ብሉጻት ዝኾኑ መጻሕፍቲ ዝተጽሓፉሉ እዋን እንክኸውን፣

መም ኣስረስ ተሰማ፣ መጋረጃ ፣ ክልተ መፋትሕ፣ንሰኻን መሬትን፣ ልብን ሳዕርን እናሓደረ ይቦቅል፣ዝብሉን መጻሕፍቲ ዘበርከቱሉ እዋንዩ ኔሩ።

(መም ኣስረስ መብዛሕትኦም ግጥምታት ማ.ት.ኣ.ዝደረሱን፣ልዑል ደራሲን ስነ ጥበባዊ ዝነበሩ እዋ ኣብ ታሪኽ ትግርይና ዘይርስዑ ኣቦናዮም)

እዚ ዘመን እቲ ፍሉጥ ኣላይ መድረኽ ማ.ት.አን፣ጋዜጠይናን ነበር ደራሲ ኣርኢያ በላይ እውን፣መንደብ በደለኛ ን ኣይነበርኩን ዝብላ መጻሕፍቲ ዝደረሰሉ ዘመንዩ።

ግራዝማቶ ኣለማዮሁ ካሕሳይ (ወትሩ ሕጉስ) እውን ኣደ ዝብል ትርጉም ዝጸሓፉሉ እዋንን ማ.ት.አ. ዝመሰረትሉ እዋን ምንጻውን ይዝከር።

ኣብርሃ ገብረህይወት እውን፣ምሸት ምሸት መርዓ እትብል ልበወለድ ዝጸሓፉሉን ኢትዮጵያ እትብላ ሰሙናዊ ጋዜጣ ዘዳልዉሉ ዝነበረ ዘመን እውንዩ።

እዚ ንዝኸሪ ምዕላ ስነ ጽሑፍ ትግርይና ዝጠቓዕኦ ጥቃዕ ኮነ ንጊዚኡ ኣብ ቀረባይ ብምጽንሑ ዘቐረብኦ ሐደት ሰእልታት ዓበይቲ፣ንመዘከርታን ንዕላልን ኸኾነና ደእምበር ብዙሕ ትሕዝቶ ከምዝገድሎን ፣ብዙሓት ዘይጠቐስኦም ኣርካናት (ደረሰትን) ከምዘለዎ ርዱእዮ ብኻልእ ዝኸሪ ስጋብ ንራኹብ ንኸይንረሳሳዕ ዝጠቓዕኩዎ ጽሑፍ ምኳኑ ክትፈልጡላይ እፈቱ።

ዝገደለ ዝኸሪ ከም እትምሉኡላይ እውን እተኣማመን

አብርሃም ገ.

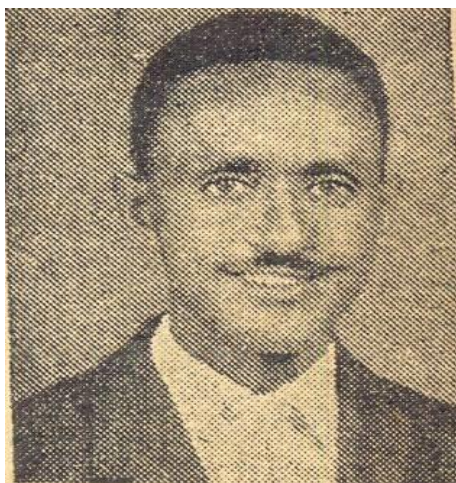
አስረስ ተሰማ

ምንጩ ሰኔልታት=ናይ 1957 ዓ.ም. ሕታም መጽሔት

"አስመራ" (ደራሰን መምህር ንግርማይ ገ/ጻድቅ፣ ካብ ዘበርከተለይ ክቡር ሰነዳት)።" ኣብ መስኩት ማሕበራዊ መራኸብታት፣ 'Facebook' ድማ ብርክት ዚበለ ርእይቶ ተዋሂብዎ ነይሩ ኢዩ፣ንገለ መሪጻ ከቐምጥ ኢዩ።

Dawit Kebede Araya ሓገሻ ብጣዕሚ ዝገርም መረዳኢታ ምዕባለ ቋንቋ ትግርኛ እንታይ ከምዝመስል ኣርኢኻና።እቲ ሲምፖዝየም መፅናዕታ ቋንቋታት ትግርኛ ተባሂሉ ቅድሚ ክንደይ ዓመታት ዝተጣየሽ ትካል ነዚኣም ይፈልጦምዶ ይጠራጠእዩ።ብሓፈሻ ካብዚ ሓበሬታ ዝተረዳእኻኸዎ ክልቲኣም ኣብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዝርከቡ ተዛረንቲ ትግርኛ ህዝብታት ንምዕባለ ቋንቋኦም ማዕረ ኣበርክቶ ምግባርም እዩ።የቐንደልና ሓገሻ።

Abraham Berhane ሓገሻ፣ገለ-ገለ ክጽናዕን ክፍተሽን ዘለዎ ነጥብታት ዘሎ እመስለኒ ኣሎ።ኣብነት ሙሳ ኣርን ኩነ በዩን ኃይለ ድሕሪ ፈደረሽን ዶ ኣይኩኑን ጽሑፋቶም ዘበርከቱ?

- ብተወሳኺ
- ኸ
- እወን
- ወንጌል
- ዮሐንስ
- ብኣባ
- ሳሚኤል
- መዓስ
- ድዩ

አርአያ በላይ

ተዳልዩ? ኣባ ማትዮስ ሃበሲናስ ኣይቅድምዎምን ድዮም? ብዝኩነ ሓፈሻዊ ርእይቶ ዝህበሉ ሓደ

ወይ ክልተ ገምገምቲ ግበረሉ እምበር ደቀኞቲ ጌጋታት ዘለዎ እመስለኒ ኣሎ።መምህር ይስሓቅ ተወልደመድህን ኩነ ኣቶ ተክላይ ዘወልዲ ኣብ ዘመነ ኢንግሊዝ ኣብ ትግርኛ ወሳኒ ግደ ገይሮም ኢዮም እኮ! ካልእ ሕቶ ብምሁራት ዘመነ ወያነ-ሻዕብያ ድሕሪ ምፍራስ ፈደረሽን ቋንቋ ትግርኛ ምሉእ ብሙሉእ ሞይቱ ኢዩ ወይ ድማ ተዓፊኑ ኢዩ ዝብል ገምጋማትን ነቐፌታትን ከም ዉሑጅ ዉሑዙ ኢዩ።ግን ኣብዚ ጽሑፍ ይኹን ሻራ ዘይብሎም ግዱሳትን ፈላጣትን ዋላ እኳ ምስ ኣምሓርኛ ማዕረ ዕድል ኣይንበር ይኹን መጠናዊ ጭቆና ይንበር እምበር ምዕባለ ኔርዎ ኢዩ።እስከ ተመሊስና ንተዓዘቦ ክብል እፈቱ።

Gebrehiwot Berhan Gebremedihn ዝኾነ ወርክሾፕ እንተተዳሉዎ ፤ ቀዳማይ ናይ ታሪኽ ማህደር ብዝዓበዩ ክንግንጽሎ ዕድል ምረኹብና፤ ካልኣይ መተኣኻኸቢ ዝኾነ መድረኽ ዝስረተሉ ሀዋሁ ምስተፈጠረ ፤ ኣብ መወዳእታ እቲ ሀብታም ፍልጠትን ተዘክሮ ንባብካ ምተወረሰ እዚ ወደሓንካ።

Hadush Gebremariam ክሳብ ሎሚ ኣባይ ኢኻ ተሓቢእኻኒ ነይርካ ወደ ሞይ። ናይ ስነ ጥበብ እምበር ናይ ስነ ፅሑፍ ሊቅ ምዃንካ እንተዘፈልጥ ነይረ ብዙሕ ሓገዝ ክትገብረለይ ምሓተትኩኻ ነይረ ። ቅድሚ ሀዚ ተንክርከር እናበልኩ ዝደረሰዎ ቦኽሪ መፅሓፊይ "ጓል በይዛኖ " ዘርእስታ ኣለም መንነተይ ከይፈለጠ ንቱ ብሸልማት ዝረኸቡቶ ገንዘብ ዓቂቡ ሓዙ ንቱ ዝወከልኩዎ ሰብ ከም ዝበፅሖ ምግባሩ እናነኣድኩ ሎሚ ኸዓ ንሰኻ ናይ ታሪኽ ተመራማሪ ኮይንካ ምቕራብካ ሓበን ይስመዓኒ ኣሎ ። ቀፅለሉ በርትዕ ። ኣብ ቀረባ እዋን ክትሕተም ትከውን ኢላ ተሰፋ ዝገብረላ ቀፃሊት መፅሓፊይ " ፈዳይ ሕነ " ዘርእስታ ንክተንቡብ ተዳሎ።